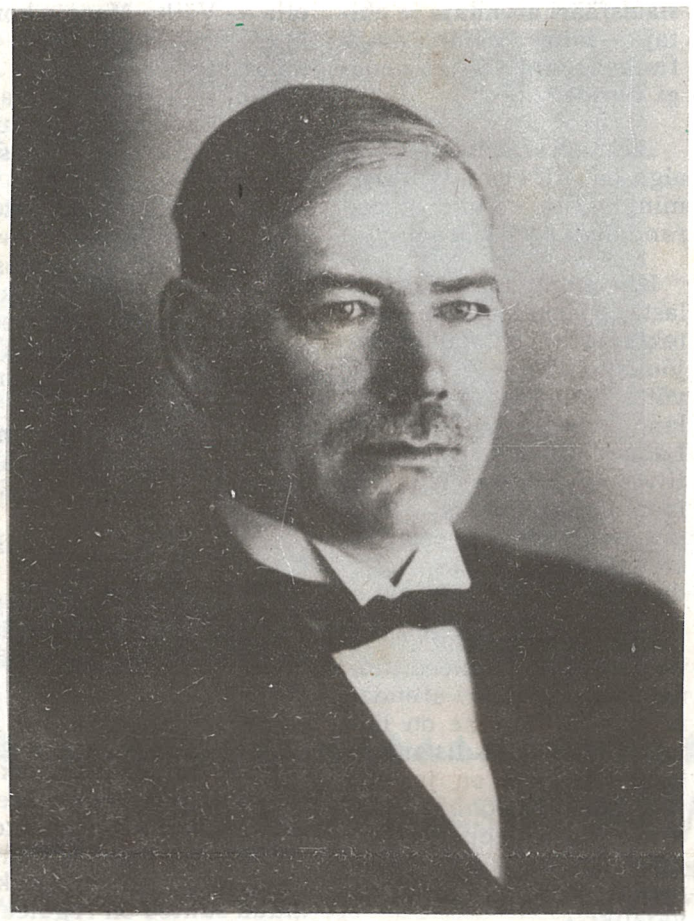
PANDIVERE TEATAJA

Agrofirma „PANDIVERE“ teabeleht nr. 25

JUUNI 1991

MÄRT MEOS 1881—1966

Märt Meose sünnist möödus tänavu 110 aastat. Teda võiksid meenutada inimesed Tarvastust, kus ta sündis, Kärstnast, kus oli ta esimene töökoht, Viljandist, kus ta veetis oma vanaduspõlve. Põhjust tema meeldetuletamiseks on Virumaa ja ka kogu Eesti õpetajaskonnal. Kõige enam on tema meenutamiseks põhjust siiski Väike-Maarjal. Tema puhul on üllatav see, et, tulnud Väike-Maarjasse juba sajandi algul, 1907. aastal, on tema elu ja töö ulatunud läbi venestusaja ja Eesti Vabariigi meie aega välja. Väike-Maarjasse tuli kihelkonnakooli juhatajaks 26-aastane noormees ja 1951. aastal, Väike-Maarja rajooni moodustamise aegu, aeti 70-aastane vanahärra kui „kodanlik natsionalist“ oma majast välja. Niisiis elas Märt Meos oma 85 eluaastast 44 sisukat ja jälgijätvat aastat Väike-Maarjas

Mõned üksikud inimesed peaksid mäletama Märt Meost kihelkonnakooli õpetajana, rohkem on neid, kes teavad teda kui Väike-Maarja seltsitegelast ja koolinõunikku, üsna palju on aga neid, kes peale sõda õppisid Väike-Maarjas või Simunas ja kellele seetõttu meenub nõudlik ja korrektne vene keele õpetaja, kelle antud teadmistega ka ülikoolis lahedasti läbi sai.

Tänu Eduard Leppiku õigeaegselt kogutud materjalidele on Väike-Maarja muuseumil õnnestunud välja panna kaunis põhjalik ja ülevaatlik näitus Märt Meosest. Kahjuks on vahepealne pikk vaikimisaeg ja minevikku eitav kasvatus inimeste teadvusse oma jälje jätnud. Vene poeet Puškin on öelnud: „Kultuurset inimest eristab barbarist suhtumine minevikku.“

Püüdes pisutki ületada meis olevat mineviku ja tänapäeva vahelist kuristikku, korraldas Väike-Maarja muuseum Märt Meose mälestusõhtu.

Umbes kahekümne õhtul osaleja seas oli Väike-Maarja keskkooli esimest direktorit meenutamas ka üks tegevõpetaja.

Meile, tarbimisühiskonna inimestele, on aateinimeste teguviis ja mõtted kohati täiesti arusaamatud. See väljendus ka küsimusterohkes sünnipäevakõnes.

Lugupeetud Märt Meos!

Kogu Sinu elu oli võitlus, kergelt ei tulnud Sulle midagi, aga kerget teed Sa ei otsinudki.

Väikese kroonutalu viienda lapsena olid sunnitud väljaspool kodu elatist otsima. Väljapääsuks valisid Tartu õpetajate seminari, kus haridust tasuta sai. Kodust said Sa kaasa lugupidamise ja austuse inimese vastu ning tööarmastuse.

Et Sa oma kooli au sees pidasid, on tunda sellest, et Sa sinna hiljem kehvematest peredest pärit võimekamaid lapsi saatsid, sinna viisid Sa ka oma noorema venna Juhani. Kui Sinu edasiõppimissoov, mida kandsid endas kogu elu, ei täitunud, täiendasid end pidevalt ise.

1907. aastal algasid Sinu võitlused hariduse eest Väike-Maarja kihelkonnas. Milleks oli Sul neid võitlusi vaja, kui Sa nende käigus majanduslikult pigem kaotasid? Poeg- ja tütarlastekooli ühendamine, kaheklassilisele koolile lisaks algul kolmanda, siis ka neljanda klassi moodustamine, kooli raamatukogusse ka eestikeelsete raamatute soetamine ja mis peamine — võitlus kooli püsimise eest Väike-Maarjas üldse — kõik need ettevõtmised tõid Sulle palju sekeldusi, ametnike ja volikogude veenmist, kulu. Ja seda kõike „ainult“ lastele parema õpetuse andmise eesmärgil!

Mis sundis Sind 1919. aastal, kui Vabadussõda veel käis, vahetama stabiilse kooliõpetajakutse ebastabiilse koolinõunikuelu vastu? Eesti Vabariik vajas eesti kooli. Veel samal talvel sõitsid Sa küüthobustega läbi enamuse Virumaa koolidest. Leidsid eest tsaarivalitsuse-aegsed laostunud koolid: puudusid õpetajad (osa neist oli rindel) ja eestikeelsed õpikud, koolimajad olid vanad, täielikult puudus rahvuskooli metoodika. Kiirelt asusid Sa asja praktiliselt parandama, pidades väsimatult igal tasandil loenguid, kirjutades ja paljundades metoodilist materjali, mis varsti levis Virumaalt üle kogu Eesti.

Anna meile andeks see, et praegused väikemaarjalased teavad Sinust väga vähe. Neid on õpetatud minevikku unustama — kõik algas nende jaoks alles viiskümmend aastat tagasi. Usume, et järgmised põlvkonnad panevad asjad õigesti paika. Väike-Maarjas on õnneks jätkunud inimesi, kes vana ja väärtuslikku säilitavad-taastavad. Nüüd ei tohiks teadvustaminegi kaugel olla. Seniks aga sisenevad Väike-Maarja inimesed 1912. aastal ehitatud Põllumeeste Seltsi majja, jalutavad selle koridorides, kogunevad saali, vaatavad või annavad etendusi laval, teadmata midagi sellest, et Sina selle maja ehitamise mõtte algataja olid, et juba enne ehituse algust Sa projekti järgi kõik ruumid maapinnale kandsid ja neid koos sõpradega korduvalt läbi käisid parimaid ruumilahendusi otsides ja leides. Mõtlesid Sa meile, võideldes tolle aja kohta väga suure saali ja lava eest?

Kust võtsid Sa julguse alustada ehitust ilma ühegi kopikata? Kust võtsid Sa veenmisjõu, et kihelkonna 93 inimest nõustusid isiklikult enda nimel ehituseks laenu võtma, et ehitus käima läheks? Kolmsada rubla polnud ju tolle aja kohta sugugi väike summa!

Sa olid hinnatud seltsitegelane, koori ja orkestrijuht, Väike-Maarja laulupidude traditsiooni alusepanija. Kui me igal kevadel sammume rongkäigus Müürikule pidu pidama, kas mõtleme sellele, et esimene Väike-Maarja laulupäev peeti Sinu initsiatiivil juba 1910. aastal, nimelt Müürikul?

Me käime mööda Sinu majast, mis ka praegu tänu remondile on üks ilusamaid Väike-Maarjas, ja aiast, mis on praegu üks räämajäänumaid, kuigi seal kasvavad veel mõned Sinu istutatud puud. Kuidas suutsid Sa veel 70-aastasena, ilma jäetud oma ilusast kodust ja pensionist, vastu seista tolleaegsele nõmedusele ja oma töökoha tagasi võidelda (küll mitte enam Väike-Maarjas vaid Simunas)? Tööjõud ja -tahe säilisid Sul ka kõrges eas. Viljandi õpetajate-pensionäride klubis olid Sa üks aktiivsemaid, jäädvustasid oma mälestusi ja pälvisid mitmel korral tänu „Nõukogude Õpetaja“ kirjasaatjana.

Läbi mitme ühiskonnakorra tegid Sa ühte ja sama — harisid eesti rahvast oma parema äratundmise järgi. Kas Sind võib süüdistada oma põhimõtete muutmises? Ei, kindlasti mitte! Sa said olla nii paljude asjade algataja ja läbiviija ikka ainult sellepärast, et oskasid alati arvestada teisi. Nii on praegugi, et „vastu rinda tagujad“ saavad tulla alles siis, kui kompromissivõimelised on tee ees lahti teinud.

Kes Sa siis olid? Vastus kõikidele küsimustele on üks — Sa olid Märt Meos, Õpetaja suure algustähega. Mitte tarbija, vaid ANDJA.

Ene RUUBEL

*

